

AUDITUL FINANCIAR ÎNTRE IMAGINEA FIDELĂ ȘI VALIDAREA INFORMAȚIEI CONTABILE

*Prof. univ. dr. Emil Horomnea
Drd. Alexandra-Daniela Socea
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*

Accounting information, properly constructed and audited, provides safety and protection in business. The validation of informations contained in annual financial statements is essential for business credibility and reduction of risk assumed by the entrepreneur. Due to misunderstandings and misinterpretations encountered in practice, financial statements audit still generates many contestations. The clarification of some issues generated by these controversies, may contribute to a better understanding of the nature and purpose of this demarche. Rapid succession of negative events that shooked the economies of several countries revealed new challenges for the financial audit. In the context of global financial crisis, the business environment is facing an increased risk of fraud, with direct implications on financial statements. Without any doubt, through financial audit is certified the reality of accounting information and therefore, the true and fair view of financial position, performance and their modification in a given period of time.

1. Preliminarii

Desfășurarea auditului financiar presupune aplicarea corectă a reglementărilor și procedurilor în vigoare. Astfel, legitimarea și validarea informațiilor, conținute în situațiile financiare anuale, determină creșterea încrederii investitorilor, a instituțiilor de credit, de asigurare-reasigurare, inclusiv a pieței de capital. Informația contabilă construită corect și auditată corespunzător oferă siguranță și protecție în afaceri.

Rolul auditului financiar se desprinde din răspunsurile la întrebarea: „*Pentru cine există cererea de audit?*”¹. Trei factori principali motivează existența unei cereri constante de audit, și anume:

- auditul oferă asigurarea că „produsul auditat” este conform cu normele;
- auditul verifică în ce măsură controlul intern este adaptat specificului întreprinderii și funcționează în mod eficient;
- auditul instituie o verificare periodică a procedurilor de control ale întreprinderii pentru a se asigura că acestea acoperă totalitatea activităților.

În mod justificat, se consideră că auditul financiar reprezintă o examinare critică a situațiilor financiare, efectuată de un profesionist competent și independent, în vederea exprimării unei opinii motivate asupra validității și corectei aplicări a procedurilor interne stabilite de managementul entității, inclusiv asupra imaginii fidele a informațiilor prezentate. Asemenea oricărei activități, și auditul financiar urmărește, în mod logic, o anumită finalitate, concretizată în următoarele *obiective*:²

- constatarea și validarea reflectării imaginii fidele asupra poziției financiare, performanței și modificărilor poziției financiare;
- exprimarea prin intermediul raportului de audit a opiniei referitoare la faptul că situațiile financiare oferă o imagine fidelă, în concordanță cu un cadru general de raportare financiară;
- menținerea calității și coerenței sistemului contabil, astfel încât să asigure realitatea informațiilor conținute în situațiile financiare anuale;
- asigurarea valorificării optime a informațiilor contabile, devenite credibile în fața utilizatorului;

¹ Arens, A. A., Loebrecke, A., Elder, R. J., Beasley, M. S., *Audit-abordare integrată*, Ediția a VIII-a, Editura Arc, Chișinău, 2003, p. 121

² Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*, Editura Alfa, Iași, 2010, p. 71

- aprecierea performanțelor și eficienței sistemelor de informare și organizare.

Constatăm că atenția auditorilor este focalizată în prezent, pe identificarea manipulărilor și cosmetizărilor informației contabile, ceea ce conduce la prevenirea și diminuarea cazurilor de fraudă.

2. Auditul situațiilor financiare în contextul crizei globale

La baza marilor scandaluri financiare și implicit a crizei economice globale, se află manopere frauduloase de proporții. Companii celebre aflate în dificultate au reușit prin numeroase inginerii financiare să prezinte o imagine total diferită de cea reală privind poziția financiară și performanța lor în piață. Provocările cu care se confruntă mediul de afaceri se reflectă în mod direct și în eforturile pe care auditorii financiari trebuie să le depună pentru a evalua impactul asupra situației și performanței financiare ale societăților auditate.

În aceste condiții, prinde contur întrebarea dacă *un audit realizat cu un profesionalism mai ridicat ar fi putut determina evitarea crizei sau diminuarea efectelor sale?* În literatura de specialitate, părerile sunt împărțite. Sintetizând, principalele elemente care sunt reproșate activității de audit fac referire la:¹ nerespectarea corespunzătoare a criteriului de independență necesar pentru eficiența activităților de audit; utilizarea unui model tradițional de audit depășit, raportat la complexitatea tranzacțiilor cu produsele derivate supuse auditului; neacordarea importanței cuvenite în realizarea auditurilor prin intermediul unei metodologii bazate pe riscuri; utilizarea de către auditori a principiului „mark-to-market” (contabilitatea valorii juste).

În condițiile crizei financiare globale, auditul financiar are *rolul* de a:²

- verifica respectarea Cadrului conceptual al contabilității (postulate, principii, norme și reguli de evaluare), inclusiv a procedurilor interne stabilite de managementul agentului economic;
- constata modul de aplicare a Cadrului general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare elaborat de Comitetul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB);
- verifica și certifica reflectarea corectă în contabilitate a situațiilor financiare, imaginea lor fidelă, clară și completă pe parcursul unui întreg exercițiu financiar.

În contextul crizei financiare, o atenție sporită trebuie acordată *auditului valorii juste*. Noțiunea de valoare justă a fost amplu dezbătută în literatura de specialitate, prin prisma relevanței acesteia în mod fundamental și a dificultăților practice de stabilire a unei estimări rezonabile. Volatilitatea pieței și a burselor de valori pune sub semnul întrebării valoarea justă chiar și în condițiile existenței informațiilor de piață, cu atât mai mult în situația în care aceasta se determină pe bază de fluxuri de numerar. Măsurarea valorii juste are loc în ipoteza continuității activității ori, în condiții de criză, acest principiu este, uneori, puțin probabil. Astfel, auditorii trebuie să controleze permanent dacă metodele de evaluare și ipotezele utilizate de management în determinarea valorii juste, în condiții normale, sunt adevărate și în contextul actual. De asemenea, este necesar să se verifice dacă această abordare trebuie să includă și efectele evenimentelor ulterioare datei bilanțului.

3. Surse de confuzii și clarificări privind auditul situațiilor financiare

Pentru multe persoane, care nu fac parte din categoria profesioniștilor, auditul situațiilor financiare prezintă încă multe necunoscute, chiar dacă este privit, adesea, ca o activitate de rutină. Acest lucru se datorează, în mare parte, neclarităților și erorilor de interpretare întâlnite în practică. O trecere în revistă a acestor surse de confuzii prezentate în literatura de

¹ Matîș, D., Boța-Avram, C., Impactul crizei economico-financiare actuale asupra activității de audit extern – provocări și oportunități, Al doilea Congres al Auditorilor Financiari din România „Național și internațional în activitatea de audit financiar. Auditorii și criza economică globală”, Editura Camera Auditorilor Financiari din România, Cluj-Napoca, 2009, p. 448

² Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*, Editura Alfa, Iași, 2010, p. 69

specialitate va contribui la o mai bună înțelegere a naturii și scopului auditului financiar.¹ Dintre acestea, menționăm:

➤ *raportarea financiară corectă nu este echivalentă cu sănătatea financiară.* Oamenii critică frecvent auditorii independenți, atunci când află că o companie, care se confruntă, în prezent, cu dificultăți financiare a primit o opinie fără rezerve cu privire la prezentarea fidelă a situațiilor sale financiare. Precizăm, în acest sens, că auditul situațiilor financiare este proiectat pentru a garanta fiabilitatea situațiilor financiare, nu și soliditatea capitalurilor pe care le prezintă;

- *auditul situațiilor financiare nu este proiectat pentru a detecta toate cazurile de fraudă, abuz și nerespectare a legislației în vigoare.* Unii autori consideră că scopul principal al unui audit al situațiilor financiare este de a descoperi fraudă, abuzul și cazurile de încălcare a legii. De fapt, descoperirea unor astfel de probleme este doar cu titlu complementar. Fără îndoială, auditul financiar trebuie să ofere asigurarea rezonabilă, mai curând decât cea absolută, așa cum, la rândul lor, situațiile financiare prezintă obiectiv și nu neapărat cu precizie poziția financiară și performanța întreprinderii;
- *uneori, managerii și auditorii unei companii nu sunt de acord dacă un anumit element ar trebui sau nu să fie tratat drept semnificativ.* Astfel de dezacorduri apar frecvent, datorită unei idei greșite, potrivit căreia aspectul cantitativ este singurul criteriu pentru aprecierea calității informației. Precizăm, în acest context, faptul că un element este considerat a fi semnificativ pe baza potențialului său de a influența o decizie (vezi pragul de semnificație);
- *aspectul cantitativ trebuie să fie evaluat în funcție de resursele individuale, în mod distinct pentru fiecare domeniu de activitate al companiei, imaginea de ansamblu nefiind suficientă și relevantă.* Pentru întreprinderile din sectorul privat, latura cantitativă este apreciată în raport cu situațiile financiare ale entității luate ca întreg. Astfel, o sumă care nu este semnificativă din perspectiva unei analize la nivel de companie, poate fi relevantă dacă este raportată la unul din domeniile de activitate ale firmei;
- *evaluarea fiabilității datelor trebuie realizată ținând cont de sistemul care le generează.* Există două abordări fundamentale, pe care un auditor le poate avea în vedere pentru a determina fiabilitatea datelor prezentate în situațiile financiare. Una dintre acestea o reprezintă testarea, în mod direct, a unui anumit element, iar cealaltă constă în verificarea fiabilității sistemului de bază care furnizează datele. În mod logic, observăm că prima abordare este o testare de fond, iar a doua o testare a controalelor. Menționăm că numărul testărilor de fond efectuate nu poate compensa lipsa de fiabilitate a datelor generate de un sistem care este fundamental greșit. Astfel, auditorii independenți trebuie să evalueze întotdeauna fiabilitatea controalelor interne pe care se sprijină raportarea financiară;

4. Fraudă și eroare în auditul situațiilor financiare

Prezentările eronate din situațiile financiare apar, uneori, ca rezultat al fraudei sau erorilor. Ceea ce deosebește fraudă de eroare este natura acțiunii care stă la baza prezentării eronate din situațiile financiare. Dacă, în cazul fraudei, această acțiune este deliberată, la eroare lipsește elementul intențional.

Criza financiară determină creșterea riscului de fraudă, cu implicații directe asupra situațiilor financiare. Avem în vedere clasificarea eronată a activelor și datoriei pentru a îmbunătăți bonitatea companiei, utilizarea unor ipoteze nerealiste sau nepotrivite la elaborarea

¹ Gauthier S. J., *Better understanding the financial statement audit*, Government Finance Review, 2009, InfoTrac Custom Journals, <http://find.galegroup.com> accesat în data de 22 ianuarie 2012

modelelor financiare, inclusiv prezentarea unor informații insuficiente sau eronate în ceea ce privește evenimentele semnificative.

Creșterea la nivel global a fraudelor contabile și a corupției a determinat sporirea cererii pentru proceduri de contabilitate și audit mai eficiente. ACFE¹, în ancheta din anul 2008, estima că firmele din SUA pierd 7 procente din venitul lor anual datorită fraudei, adică aproximativ 994 miliarde dolari. În literatura de specialitate de ultimă oră, stocul și ciclul de depozitare sunt asociate unui risc crescut de fraudă.² Aceasta, întrucât stocul este localizat frecvent în diferite zone, ceea ce complică desfășurarea operațiunilor, precum controlul fizic. În plus, numărul mare al angajaților care au acces la stoc și diversitatea metodelor de evaluare utilizate, îl expun și mai mult fraudei. În aceste condiții, auditorii trebuie să acorde o atenție sporită auditului de stoc, nu doar pentru a proteja interesele părților, ci și pentru a conserva credibilitatea și integritatea profesiei de audit în percepția publicului.

Astăzi, întreprinderile acordă o mai mare atenție elementelor din bilanț. Această vigilență sporită a apărut ca răspuns direct la numărul de fraude de stoc, costurile ridicate asociate cu astfel de fraude, precum și sancțiunile pentru cei implicați. Au existat cazuri de fraudă mediatizate în companii, cum ar fi Fortex Group Limited, McKesson and Robbins, Rite Aid, Crazy Eddie Inc. și Miniscribe Corporation. Acestea sunt doar câteva exemple care au avut de suferit de pe urma fraudelor legate de stoc și ciclul de depozitare. Astfel de cazuri au condus la pierderea încrederii publice în situațiile financiare auditate și la necesitatea reexaminării procedurilor efectuate pentru a descoperi fraudă în auditurile actuale și viitoare.

Informațiile eronate conținute de documentele de sinteză și raportare contabilă sunt considerate semnificative, dacă rezultatul combinat al erorilor și fraudelor neconstatate, vor putea schimba sau influența deciziile unei persoane de bună-credință, care utilizează informațiile respective.³ Din acest motiv, cuantificarea pragului de semnificație devine o operațiune dificilă, dar absolut necesară.

5. Concluzii

Direct sau indirect, fiecare dintre noi am fost afectați de „seismele” produse în lumea afacerilor. Nu reprezintă un secret pentru nimeni faptul că ponderea economiei subterane, nefiscalizate în România a fost până nu de mult, deosebit de mare, după unele surse cca 42%. Actualmente, se vehiculează ideea conform căreia acest nivel s-a redus oarecum. Reținem că proliferarea economiei subterane a avut la bază o serie de factori, în rândul cărora tentația îmbogățirii, ingineriile financiare și fraudă ocupă un loc însemnat.

*Toți investitorii doresc să își protejeze investițiile și să se asigure că activele companiei sunt corect prezentate și protejate. În mod similar, investitorii potențiali doresc să știe că întreprinderile în care investesc vor continua să rămână viabile și profitabile în viitor. Validarea informațiilor conținute în situațiile financiare este esențială pentru credibilitatea afacerilor și, deopotrivă, pentru diminuarea riscului asumat de către întreprinzător. Demersul, deosebit de complex, este realizat prin intermediul **auditului financiar**.*

Importanța contabilității a sporit în condițiile crizei financiare globale. Trăim într-o lume în care aproape totul se vinde și se cumpără, în care resursele scad, iar nevoile cresc. Gestionarea optimă a resurselor, de orice natură, a devenit astăzi un imperativ. Contabilitatea realizează acest obiectiv atunci când, construită pe principii, procedee și reglementări corecte, oferă utilizatorului informația reală, completă și relevantă.

¹ The Association of Certified Fraud Examiners

² Alleyne, Philmore, Persaud, Nadini, Alleyne, Peter, Greenidge, Dion, Sealy, Peter, Perceived effectiveness of fraud detection audit procedures in a stock and warehousing cycle. Additional evidence from Barbados, *Managerial Auditing Journal*, vol. 25, nr. 6, 2010, pp. 553-568, www.emeraldinsight.com/0268-6902.htm accesat în data de 22 ianuarie 2012

³ Mihăilescu, I. (coord.), Vilaiia, D., Menu, M., Marcu, N., *Audit financiar*, Editura Independența Economică, Pitești, 2008, p. 32

Bibliografie:

1. Alleyne, Philmore, Persaud, Nadini, Alleyne, Peter, Greenidge, Dion, Sealy, Peter, *Perceived effectiveness of fraud detection audit procedures in a stock and warehousing cycle. Additional evidence from Barbados*, *Managerial Auditing Journal*, vol. 25, nr. 6, 2010, pp. 553-568, www.emeraldinsight.com/0268-6902.htm accesat în data de 22 ianuarie 2012
2. Arens, A. A., Loebrecke, A., Elder, R. J., Beasley, M. S., *Audit-abordare integrată*, Ediția a VIII-a, Editura Arc, Chișinău, 2003
3. Gauthier, S. J., *Better understanding the financial statement audit*, *Government Finance Review*, 2009, *InfoTrac Custom Journals*, <http://find.galegroup.com> accesat în data de 22 ianuarie 2012
4. Horomnea, E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*, Editura Alfa, Iași, 2010
5. Mățiș, D., Boța-Avram, C., *Impactul crizei economico-financiare actuale asupra activității de audit extern – provocări și oportunități*, Al doilea Congres al Auditorilor Financiar din România „Național și internațional în activitatea de audit financiar. Auditorii și criza economică globală”, Editura Camera Auditorilor Financiar din România, Cluj-Napoca, 2009
6. Mihăilescu, I. (coord.), Vilaia, D., Menu, M., Marcu, N., *Audit financiar*, Editura Independența Economică, Pitești, 2008
7. Sikka, P., Filling, S., Liew, P., *The audit crunch: reforming auditing*, *Managerial Auditing Journal*, 2009, vol. 24, nr. 2, pp. 135-155
8. Toma, M., *Inițiere în auditul situațiilor financiare ale unei entități*, Editura CECCAR, București, 2007
10. *** Reglementări internaționale de Audit, Asigurare și Etică. Audit financiar 2008, vol. 1, Editura IRECSO, București, 2008
12. *** Standarde Internaționale de Raportare Financiară, Norme oficiale emise la 1 ianuarie 2011, Partea A Cadrul general conceptual și dispoziții, Editura CECCAR, București, 2011